

Nyhetsbrevet «Samfunnsmedisin og Folkehelse» holder deg oppdatert på hva som publiseres innen fagområdet den siste måneden. Har du forslag til saker send oss gjerne en e-post på katrine.rutgersen@fhi.no.

FOLKEHELSERAPPORTENS TEMAUTGAVE 2025: BARN OG UNGES PSYKISKE HELSE - FOLKEHELSEINSTITUTTET (FHI)

Klar økning i ADHD- og autismediagnoser blant barn og unge

I løpet av det siste tiåret har antall diagnoser for ADHD og autisme blant barn og unge i Norge økt betydelig, og veksten har fortsatt gjennom 2023 og 2024. Det kommer fram i en ny rapport fra Folkehelseinstituttet.

Rapporten inneholder nye analyser av hvordan diagnoser for ADHD og autisme har utviklet seg over tid, fordelt etter alder, foreldres inntektsnivå, landbakgrunn og hvilket fylke barna bor i.

Flere jenter får diagnose

Både ADHD og autisme har tidligere blitt sett på som diagnoser som først og fremst forekommer hos gutter. Hos jenter med ADHD er symptomene gjerne mindre synlige, og handler ofte om konsentrasjons- og oppmerksomhetsvansker snarere enn hyperaktivitet.

For autisme kan det dreie seg om sosiale utfordringer som tidligere har blitt oversett.

– Bedre forståelse for hvordan disse tilstandene kan arte seg forskjellig hos jenter og gutter har ført til at flere jenter nå får diagnose, sier Heidi Aase, psykologspesialist og avdelingsdirektør ved Folkehelseinstituttet (FHI).

Økning under og etter pandemien

Rapporten viser en særlig tydelig vekst i ADHD-diagnoser fra og med 2020, særlig hos tenåringsjenter og unge voksne kvinner.

– Det er vanskelig å si sikkert hva som forklarer denne økningen, men det er nærliggende å se den i sammenheng med perioden med sosial isolasjon, hjemmeskole og økte belastninger for mange unge.

Barn med to foreldre med innvandrerbakgrunn har lavere forekomst av ADHD-diagnoser, særlig barn med foreldre fra Asia og Afrika.

– Vi vet at symptomer ikke nødvendigvis er mindre til stede i disse gruppene, men de blir i mindre grad fanget opp i helsevesenet. Vi trenger mer kunnskap om hvordan sosiale og kulturelle faktorer påvirker bruk av tjenester, forklarer Aase.

Gap mellom behov og hjelp

De siste ti årene har stadig flere barn under skolealder fått autismediagnose. Økningen er særlig tydelig blant de yngste. Sammenligner man barn av foreldre med lavest og høyest inntekt, er økningen nesten dobbelt så stor blant barn av foreldre med lav inntekt. Det er også en markant økning i nye autismediagnoser blant førskolebarn med familiebakgrunn fra Afrika og Asia

– Mange barn må vente lenge på utredning og oppfølging. Det skaper et gap mellom behov og tilgjengelig hjelp, sier Alexandra Havdahl, psykolog og leder av et forskningssenter ved FHI.

Hun understreker at tidlig innsats har stor betydning for utvikling og funksjon hos barn med autisme.

Geografisk forskjeller

Rapporten viser store variasjoner mellom fylkene.

– Noe av forskjellene kan skyldes ulikheter i henvisningsmønstre, kompetanse, vurderingsrutiner eller kapasitet lokalt. Det understreker behovet for nasjonale retningslinjer, sier Havdahl

Tilpasset støtte i barnehage og skole
En diagnose kan være et viktig verktøy for å få tilpasset støtte i barnehage og skole.

– Det viktigste nå er å sikre at barn og unge får hjelp tidlig, og at hjelpen er tilgjengelig uavhengig av bakgrunn og bosted, sier Aase.

>>For mer informasjon les del 3 og 4: Tidstrender i forekomst av [autismediagnoser](#) og [ADHD-diagnoser](#) i temautgaven på fhi.no.

Foreldre involverer seg i barnas digitale aktiviteter på ulike vis

Digitale aktiviteter er en viktig del av hverdagen for mange barn og unge. En ny forskningsoppsummering fra Skandinavia viser at foreldre både ser muligheter og utfordringer ved barnas nettbruk – og at mange kjenner på usikkerhet i møte med barnas digitale liv.

I flere av studiene mente de spurte foreldrene at digitale verktøy og medier gir barna muligheter for utvikling, læring og sosial samhandling, men mange foreldre opplevde også utfordringer og bekymringer knyttet til barnas digitale aktiviteter i familiehverdagen.

Hvordan involverer foreldrene seg i barnas digitale aktiviteter?

Foreldrene som deltok i studiene, fortalte at de involverte seg eller ønsket å involvere seg mer i barnas digitale aktiviteter. Mange snakket med barna om ulike aspekter ved nettbruk, spilte spill med dem eller gjorde andre skjermaktiviteter i fellesskap. Særlig gjaldt dette de yngre barna. Selv om foreldre hadde positive erfaringer, så de behovet for å praktisere regler om skjermtid og skjerminnhold.

>> Les mer om [hvordan foreldre involverer seg i barnas digitale aktiviteter på ulike vis](#) på fhi.no.

Mangler kunnskap om behov hos barn og unge i barnevernsinstitusjoner

Flere norske studier har undersøkt kjennetegn ved barn og unge plassert i barnevernsinstitusjoner, men ingen har kartlagt hvilke behov disse barna faktisk har.

Forskning fra det siste tiåret har i hovedsak fokusert på psykisk helse, skoleutfordringer og rusproblemer blant barn og unge i barnevernsinstitusjoner. Studier som eksplisitt undersøker hvilke behov de har, mangler.

Etterlyser mer kunnskap

De mest fremtredende kjennetegnene hos barn og unge i barnevernsinstitusjoner var psykiske lidelser som ADHD, depresjon og angst, samt selvskading og personlighetsforstyrrelser. Mange strevde også med skolefravær og lave faglige prestasjoner, rusproblemer og kriminalitet. Redusert sosial støtte, lav livskvalitet og høy forekomst av mishandling ble også trukket frem.

Selv om noen funn kan gi indirekte indikasjoner på omsorgsbehov, etterlyser forskerne mer kunnskap om hva barna faktisk trenger.

For å bedre møte den komplekse situasjonen barn og unge i barnevernsinstitusjoner står i, fremhever forskerne behovet for tidlig intervensjon og helhetlige psykiske helsetiltak.

>> Les mer om [kartleggingen](#) på fhi.no.

Sammensatte årsaker bak utviklingen av barnefattigdom i Norge

Flere barn vokser opp i familier med vedvarende lav inntekt. Endringer i befolkningen og svekket inntektsutvikling blant utsatte grupper bidrar til økningen. Det viser en ny rapport laget på oppdrag fra Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir).

– Utviklingen i barnefattigdom gir grunn til bekymring. For at vi skal kunne utforme målrettede tiltak som gagnar både barn og samfunnet, må vi vite mer om hva som driver denne utviklingen, sier Anne Magdalena Solbu Kleiven, divisjonsdirektør i Bufdir.

Store forskjeller

Det er store forskjeller i hvem som rammes av barnefattigdom. Risikoen er klart høyest blant barn i innvandrerfamilier, særlig de med bakgrunn fra Afrika og Vest-Asia. Barn som vokser opp med aleneforeldre, i store barnefamilier eller i hjem der foreldrene har lav eller ingen utdanning er også utsatt. Barn med foreldre som har høy utdanning og fast arbeid lever sjelden i fattigdom.

Målrettet innsats nødvendig

Ifølge rapporten er situasjonen blitt verre for familiene som allerede var utsatt. En viktig grunn til økningen i barnefattigdom er at økonomiske støtteordninger ikke har økt like mye som lønningene ellers i samfunnet.

– Fattigdom er en kompleks problemstilling som ofte handler om mer enn familiens inntektssituasjon. Konsekvensene av å vokse opp i en fattig familie kan være tunge å bære, både på kort og lang sikt, sier Kleiven.

Bred og målrettet innsats

Det er behov for en bred og målrettet

innsats for å snu utviklingen. Tiltak må rettes mot integrering, utdanning, bedre tilknytning til arbeidslivet og bedre økonomiske vilkår for familier med lav inntekt.

>> Les hele rapporten [Drivere bak utviklingen i fattigdom blant barn](#) på bufdir.

Om prosjektet

- «Flerårig forskningsprosjekt om barn som vokser opp i fattigdom» er et forskningsprosjekt som gjennomføres på oppdrag fra Bufdir i perioden 2023–2026
- Prosjektet er et samarbeid mellom: Folkehelseinstituttet (FHI), Statistisk sentralbyrå (SSB) og Nordisk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning (NIFU)
- SSB har gjennomført første del av prosjektet, som ser på hva som driver utviklingen i barnefattigdom.
- FHI har hovedansvaret for neste del, som skal undersøke hvilke konsekvenser det har for barn å vokse opp i fattigdom

Kompetansesatsing har styrkt det kommunale barnevernet

Funna i ny rapport gir verdifull innsikt som styrker kunnskapsgrunnlaget for vidare kompetanseutvikling i barnevernet.

>> Les meir om [Kompetansesatsing har styrkt det kommunale barnevernet](#) på bufdir.no

Høyt fokus på selvpresentasjon på sosiale medier knyttes til dårligere psykisk helse

Ungdomsskoleelever som fokuserer mye på hvordan de fremstår i sosiale medier, har dårligere psykisk helse og trivsel. Det viser en studie fra FHI i samarbeid med Universitetet i Bergen.

På mange sosiale medier handler mye om selvpresentasjon, enten ved å dele bilder av seg selv og venner, eller å dele musikk, filmer og andre interesser online. Ofte deler man en polert versjon av livet sitt. En studie har undersøkt hvordan dette fokuset på selvpresentasjon henger sammen med ungdommers psykiske velvære. Studien fant interessante kjønnsforskjeller.

Studien viser at jo mer ungdommene tenkte på hvordan de framstod på sosiale medier, desto lavere skåret de i gjennomsnitt på psykisk velvære. Dette fenomenet gjaldt både gutter og jenter, men var mest tydelig blant jenter.

>> Les mer om [hvordan høyt fokus på selvpresentasjon på sosiale medier knyttes til dårligere psykisk helse](#) på fhi.no.

AKTUELT - INTEGRERINGS- OG MANGFOLDSDIREKTORATET (IMDI)

Ny innsats for å forebygge kriminalitet blant gutter

Et nytt tiltak skal forebygge kriminalitet i utsatte områder: 22 organisasjoner i 12 kommuner får støtte til å skape sosiale møteplasser for gutter og unge menn.

Den nye tilskuddsordningen fra regjeringen vil kunne nå opptil 3000 gutter og unge menn, anslår Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi). Målgruppen er de som står i fare for å havne i kriminelle miljøer, særlig i områder der det er registrert økende ungdomskriminalitet.

Tiltakene retter seg mot dem i alderen 12 til 30 år, men hovedfokuset vil være på tenåringer.

>> Les mer om [tilskuddsordningene](#) på imdi.no.

Lansering av ABC-kampanjen for god psykisk helse

Kampanjen er ei oppfølging av Opptrappingsplanen for psykisk helse og har som mål å auke befolkninga si kompetanse om psykisk helse.

>> Les mer om [lanseringen av ABC-kampanjen for god psykisk helse](#) på regjeringen.no.

Få kommuner tilbyr pårørendeskoler til familier til personer med utviklingshemming og demens

Til tross for at mange pårørende etterspør kunnskap, støtte og fellesskap, finnes det i dag få eller ingen kommuner som tilbyr egne pårørendeskoler for pårørende til personer med utviklingshemming og demens. Det bekymrer fagmiljøet.

En pårørendeskole for personer med utviklingshemming og demens skiller seg fra de ordinære tilbudene. Det er ofte foreldre og søsken som deltar – ikke ektefeller. Kursinnholdet tar for seg demens knyttet til utviklingshemming, som kan ha et annet forløp enn ved vanlig aldersdemens. For eksempel er det kjent at personer med Downs syndrom har økt risiko for å utvikle demens allerede fra 30-40 års alder.

Aldring og helse stiller med støtte

Aldring og helse har ansvar for etablering og drift av pårørendeskoler på oppdrag fra Helsedirektoratet. De tilbyr både veiledning og undervisningsressurser til kommuner som ønsker å arrangere kurs.

Les mer om [pårørendeskoler til familier til personer med utviklingshemming og demens](#) på [aldringoghelse.no](#).

.....

RAPPORT - HELSEDIREKTORATET

Kliniske ernæringsfysiologer styrker ernæringsarbeidet

En ny evalueringsrapport av tilskuddet “Modellutvikling klinisk ernæringsfysiolog som ressurs for omsorgstjenesten” viser at kliniske ernæringsfysiologer spiller en viktig rolle i å forebygge og behandle underernæring i kommunen. 8 av 10 av kommuner vil videreføre arbeidet med klinisk ernæringsfysiolog som en del av ordinær drift.

Resultatene viser at alle prosjektene i de 10 kommunene som deltok i evalueringen har bidratt til mer systematisk ernæringsarbeid og økt ernæringsfaglig kompetanse. Prosjektene er kategorisert i fire ulike modeller, basert på hvordan stillingen er organisert og benyttet i tjenestene.

>> Les mer om [modellutvikling klinisk ernæringsfysiolog som ressurs for omsorgstjenesten: Evaluering av tilskuddsordning på oppdrag for Helsedirektoratet](#) på [helsedirektoratet.no](#).

Foreslår 32 nye millioner til utprøving av kommunal nettlege

Regjeringa vil fornye, forsterke og forbetre allmennlegetenesta. Eit av dei nye tiltaka er ei prøveordning med nettlege.

>> Les mer om hvordan [regjeringa vil fornye, forsterke og forbetre allmennlegetenesta](#) på [regjeringen.no](#).

Hjemmekontor kan være positivt for den psykiske helsen

Hjemmekontor kan være positivt for den psykiske helsen – spesielt når det skjer etter eget ønske og behov. Risikoen for psykiske plager øker derimot jo flere dager i uken man har hjemmekontor. Det kommer frem i en ny studie fra Statens arbeidsmiljøinstitutt (STAMI).

I 2024 hadde 45 prosent av norske arbeidstakere (1,3 millioner personer) fortsatt tilgang til hjemmekontor (SSB).

Effektene av denne omveltningen på arbeidshelsen er uviss, ettersom tidligere forskning på sammenhenger mellom hybridarbeid, arbeidsmiljø og psykisk helse har gitt blandede resultater.

>> Les mer om [hvilken effekt hjemmekontor har på den psykiske helsen](https://stami.no/hvilken-effet-hjemmekontor-har-pa-den-psykiske-helsen) på stami.no.

Forebygging er nøkkelen til bedre arbeidshelse for kvinner

For at arbeidshelsen til kvinner skal bli bedre, må vi klare å forbedre kvinners arbeidsmiljø og på den måten forebygge sykdom på jobben.

Studier av den norske yrkesbefolkningen viser at en betydelig andel av sykefraværet kan forebygges dersom man lykkes i å redusere de psykososiale og ergonomiske risikofaktorene på arbeidsplassen.

>> Les mer om [hvordan forebygging er nøkkelen til bedre arbeidshelse for kvinner](https://stami.no/hvordan-forebygging-er-nokkelen-til-bedre-arbeidshelse-for-kvinner) på stami.no.

Hva motiverer norske kommuner til å samarbeide

Samarbeid mellom norske kommuner er frivillige og ofte basert på et kost-nytte-forhold. Men det er store forskjeller i hva kommunene får ut av samarbeidet. En ny studie undersøker motivasjonene nærmere.

Mindre norske kommuner kan ha stor nytte av å samarbeide med større kommuner: Tilgang til stordriftsfordeler og ekspertise, reduserte kostnader og økt kapasitet, for å nevne noe.

For større kommuner, på den annen side, er ikke fordelene like åpenbare. Enkelte opplever til og med ulemper ved å samarbeide med mindre kommuner, som økte kostnader og utfordringer knyttet til koordinering. I tillegg til disse utfordringene klarer store kommuner seg dessuten ofte med egne ressurser. Likevel inngår de ofte flere samarbeid enn de mindre kommunene. Hvorfor det er slik, er et av spørsmålene som undersøkes i studien «What's in It for the Big Ones? How City- and Suburban Municipalities Vary in Their Motivation to Collaborate».

>> Les mer om [hva det er som motiverer norske kommuner til å samarbeide](https://telemarksforskning.no/hva-det-er-som-motiverer-norske-kommuner-til-a-samarbeide) på telemarksforskning.no.

Vil tydeliggjøre samarbeidet mellom helse- og omsorgstjenesten og frivilligheten

Frivilligheten skaper viktige møteplasser og større mulighet for deltakelse og fellesskap for personer som får helse- og omsorgstjenester og deres pårørende. Nå skal rammene for samarbeid mellom de offentlige tjenestene og frivilligheten gjøres tydeligere.

I Norge er det lange tradisjoner for samarbeid mellom helse- og omsorgstjenesten og frivilligheten. Helsedirektoratet har over tid fått mange spørsmål om hvilke regler som gjelder når helse- og omsorgstjenesten samarbeider med frivillige.

Det nye rundskrivet Rettslige rammer for samarbeid mellom helse- og omsorgstjenesten og frivilligheten skal øke bevisstheten og kunnskapen hos kommuner og sykehus om hvilke hensyn som må tas når de samarbeider med frivillige organisasjoner og personer. Det skal også gi grunnlag for utarbeidelse av lokale rutiner.

>> Les mer om [rammene rundt samarbeidet](#) på regjeringen.no.

AKTUELT - REGJERINGEN

Ny nasjonal helseberedskapsplan – en del av totalforsvaret

Nasjonal helseberedskapsplan er oppdatert og erstatter nå den forrige utgaven av 2018.

Den reviderte planen tar opp i seg erfaringene fra håndteringen av både pandemi og krig i Europa. Planen er det overordnede rammeverket for helse- og omsorgssektorens arbeid med samfunnssikkerhet og beredskap.

>> Les mer om [ny nasjonal helseberedskapsplan](#) på regjeringen.no. _

AKTUELT - REGJERINGEN

Norge med i EU-samarbeid om vaksineberedskap

Folkehelseinstituttet er en av partnerne i European Vaccine Hub, et EU-samarbeid for å bedre vaksineberedskap mot smittsomme sykdommer.

21. mai signerte EU avtale med European Vaccine Hub. Her skal partnere i flere europeiske land utvikle vaksiner og anti-stoffer mot smittsomme sykdommer som kan føre til utbrudd og pandemi. European Vaccine Hub skal også kartlegge EUs kapasitet for å produsere vaksiner i stor skala, for bruk i nye pandemier eller utbrudd.

>> Les mer om [EU-samarbeidet om vaksineberedskap](#) på regjeringen.no.

Valgdeltakelsen har gått ned i tidligere småkommuner etter sammenslåing

Kommunesammenslåinger har ført til lavere valgdeltakelse ved kommunevalg. Nedgangen er størst i små kommuner som slo seg sammen med vesentlig større kommuner. Det viser en ny rapport fra Telemarksforskning.

Undersøkelsen fra Telemarksforskning viser en gjennomsnittlig nedgang i valgdeltakelsen på 1,7 prosentpoeng i sammenslåtte kommuner, sammenlignet med kommuner som ikke har vært gjennom en sammenslåing.

>> Les mer om [valgdeltakelse i tidligere småkommuner](https://telemarksforskning.no/valgdeltakelse-i-tidligere-smakommuner) på telemarksforskning.no

AKTUELT - REGJERINGEN

Tar grep for å tydeliggjøre kommuneoverlegefunksjonens oppgaver

En ny veileder fra Helsedirektoratet tydeliggjør kommuneoverlegenes oppgaver. Målet er å styrke arbeidet med folkehelse og beredskap.

Mange kommuneoverleger har hatt et bredt spekter av oppgaver. Det kan omfatte alt fra administrasjon og ledelse av fastlegekontorer til krisehåndtering, beredskap, miljørettet helsevern og folkehelsearbeid.

Veilederen gir råd om hvordan kommunene kan planlegge og organisere funksjonen slik at kapasitet og kompetanse utnyttes best mulig, og slik at det samfunnsmedisinske arbeidet får kontinuitet og kvalitet over tid.

>> Les mer om [ny veileder som tydeliggjør kommuneoverlegenes oppgaver](https://helsedirektoratet.no/ny-veileder-som-tydeliggjor-kommuneoverlegenes-oppgaver) på helsedirektoratet.no.

AKTUELT - HELSDIREKTORATET

Cathrine Marie Lofthus blir ny helsedirektør

Cathrine Marie Lofthus blir ny direktør i Helsedirektoratet. Lofthus er i dag ansatt som departementsråd i Helse- og omsorgsdepartementet.

Lofthus tiltrer stillingen som helsedirektør 1. august 2025.

>> Les mer om [den nye helsedirektøren](https://helsedirektoratet.no/den-nye-helsedirektoren) på helsedirektoratet.no.